

MEKÂNIN YENİDEN ÜRETİMİ, KENTSEL GİRİŞİMCİLİK VE YENİ KENT MERKEZLERİNDE SOSYOMEKÂNSAL AYRIŞMA: TEKİRDAĞ SÜLEYMANPAŞA ÖRNEĞİ¹

Öğr. Gör. Şefika AYDIN²

Namık Kemal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu
sefikaaydin@nku.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Murat ŞENTÜRK

İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
murat.senturk@istanbul.edu.tr

ÖZET

Modern mekânsal üretimin kendisini açıkça gösterdiği odaklardan birisi yeni kent merkezleridir. Bu çalışmada, Tekirdağ il merkezi olan Süleymanpaşa ilçesinde 2000’li yıllardan sonra gerçekleşen mekânsal üretim, “yeni kent merkezi” ekseninde ele alınmakta ve yeni kent merkezi oluşumunun toplumsal ve mekânsal sonuçları değerlendirilmektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda yerel karar vericilerle ve ilgili aktörlerle derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. 39 kişiyle yapılan derinlemesine mülakatlar betimsel olarak analiz edilmiştir. Çalışmada: (1) Eski kent merkezini modern tüketim kalıplarına uygun hâle getiremeyen yerel politikacıların, yeni kent merkezi yaratma yolunu seçtikleri, (2) yeni kent merkezinin, eski kent merkezinin mekânsal ve toplumsal işlevleri ile tezat oluşturduğu ve kentte sosyomekânsal ayrışmanın yaşanabileceği, (3) şehrin küreselleşmeye dönük yüzünü yansıtan yeni kent merkezinde yaşayanların, kentin eski kimliği ile bağ kurmakta zorlanabilecekleri ve (4) eski kent merkezi sakinlerinin yeni kent merkezi nedeni ile dezavantajlı konuma gelme potansiyelinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Kent Merkezi, Mekânın Yeniden Üretimi, Kentsel Girişimcilik

THE REPRODUCTION OF SPACE, URBAN ENTREPRENEURSHIP AND THE SOCIO-SPATIAL SEGREGATION IN NEW CITY CENTERS: THE CASE OF TEKİRDAĞ SÜLEYMANPAŞA

ABSTRACT

Taking into consideration the “new city center” this study examines the social and spatial results of the spatial production in the Tekirdag’s provincial center Süleymanpaşa which has been managed from the year of 2000th. In the study was used the qualitative research method. In this context, the interviews were held with local decision-makers and related actors. The 39 in-depth interviews were analyzed using a description. General findings that have been reached in the study are: (1) a local politic which could not make adapted the old city center to modern consumption patterns had been abounded and chosen the one which creates a new urban center, (2) the new urban center has been in contradiction with spatial and social functions of the old city center, and as a result, it can cause sociospatial segregation in the city, (3) Those who live in the new type of city center which reflects trends of globalization are unable to make connection and identification themselves with characteristics of the old city, (4) it has been found that the residents of old city center have potential to be disadvantaged in relation with characteristics of new city center.

Keywords: New Urban Center, Reproduction of Space, Urban Entrepreneurship

¹ Bu makale Yrd. Doç. Dr. Murat Şentürk danışmanlığında yürütülen, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 2016 yılında tamamlanan “Küresel Kent Olma Sürecinde İstanbul’un Çeperinde Büyüme Odaklı Müdahaleler: Tekirdağ Örneği” (Aydın, 2016) başlığını taşıyan yüksek lisans tez çalışmasından hareketle hazırlanmıştır ve 20-21 Mayıs 2017 tarihinde düzenlenen ICOMEP’17 (International Congress of Management, Economy and Policy) Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Sorumlu Yazar

1. GİRİŞ

Modern mekânsal üretimin kendisini açıkça gösterdiği odaklardan birisi yeni kent merkezleridir. Yeni kent merkezleri, mekanın hem yıkımla hem de yaratımla sürekli bir biçimde karşılaşmasının görünümünü sunmaktadır. Sermeye, emek, bilgi, enerji gibi pek çok faktörün yeniden organize edildiği bu süreçte kentler, kimlik sorunu yaşadığı gibi, sosyomekânsal ayrışmayı da derinden hissetmektedirler.

Metropollerdeki mekânsal üretim ve ayrışma süreçlerinin pek çok yönden incelenmesi söz konusudur. Ancak metropollerin çeperinde gelişen kentlerde mekânsal üretim ve ayrışmanın nasıl gerçekleştiğine dair yeterli çalışma olmadığı söylenebilir. İstanbul gibi hızla büyüyen bir kentin yanı başında yer alan ve ona bağlı olarak çok sayıda değişim geçiren Tekirdağ'ın kent merkezinde yaşanan dönüşümlerin ele alınması, Türkiye'de gelişmekte olan büyükşehirlerdeki dinamikleri anlamak açısından önemlidir. Görece tarihi kent merkezinin varlığının devam ettiği Tekirdağ gibi kentlerde yeni kent merkezlerinin oluşumunun neden olduğu mekânsal ve toplumsal değişimlerin anlaşılmasına ihtiyaç vardır. Zira hızla yatırım ve göç alan bu kentlerde, oluşan ihtiyaçlara cevap vermek üzere inşa edilen yeni kent merkezlerinin neden olduğu dönüşümlerin anlaşılması yapılacak yeni müdahaleler açısından önem arz etmektedir.

Tekirdağ Süleymanpaşa'nın³ (Tekirdağ Merkez) yeni kent merkezinin (YKM) oluşturduğu mekânsal ve toplumsal değişimlerin ilgili aktörlerin görüşleri çerçevesinde analiz edilmesi bu çalışmanın temel amacıdır. YKM'deki üç mahallede (Gündoğdu, Değirmenaltı ve Hürriyet Mahallesi) orta öğretim kurumları, üniversite kampüsü, üniversite hastanesi ve bazı kamu binaları ile birlikte havuzlu lüks konutlar, park ve bahçeler, eğlence ve dinlenme yerleri yer almaktadır. 2001 yılında yapılan 1/5000 ölçekli planlama sonrasında bu bölge şehrin eski merkezindeki kamu binalarının kendisine yer seçtiği bir alan olarak belirlenmiştir. Büyükşehir belediye binasının inşaatının yeni başladığı YKM'de yakın gelecekte valilik, devlet hastanesi gibi kurumların da yer alması planlanmaktadır. YKM için oluşan bu faktörler kentliler için bu bölgeyi iktisadi açıdan cazip kılmaktadır. Bölgenin iktisadi ve sosyokültürel açıdan cazip hâle gelmesi yüksek gelirli grupların ilgisini YKM'ye yöneltirken, eski kent merkezi (EKM) daha düşük gelirli toplumsal grupların ikamet ettiği bir yerleşim hâline gelmekte ve bu durum kentte sosyomekânsal ayrışmanın görünümünü ortaya çıkarmaktadır.

Bu çalışma iki ana eksen üzerinde kurgulanmıştır. Bunlardan ilki yeni bir kent merkezine ihtiyaç duyulmasının nedenlerinin araştırılması, ikincisi ise yeni kent merkeziyle eski kent merkezi arasında oluşan sosyomekânsal ayrışmanın kentteki toplumsal ilişkilerin değişimindeki konumunun tartışılmasıdır. Çalışmada öncelikle mekânın üretimi, kentsel girişimci, sosyomekânsal ayrışma kavramlarına ilişkin tartışmalara yer verilmiş ve sosyomekânsal ayrışmanın nasıl oluştuğu, görünümü ve toplumsal yaşamı etkileme biçimleri değerlendirilmiştir. Daha sonra Tekirdağ Süleymanpaşa'da YKM'nin oluşum süreci ve yol açtığı sosyomekânsal ayrışma araştırma sonuçlarıyla birlikte ele alınmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda yerel karar vericilerle ve ilgili aktörlerle derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yönteminin tercih edilmesinin temel nedeni, kentin belli bir zaman dilimi içerisinde geçirdiği dönüşümün hem etkisinde kalan hem de karar verici/etkileyici konumda yer alan aktörlerin; düşüncelerini, mekânın üretimine yönelik tepkilerini ve birbirleriyle etkileşimlerini, kentin geleceğine yönelik öngörülerini anlamaya ve derinlemesine veri toplamaya izin vermesidir. Araştırmada

³ Tekirdağ 2012 yılında büyükşehir belediyesi haline getirilmiştir. Tekirdağ'ın büyükşehir belediyesi olmasıyla birlikte Tekirdağ il merkezinin adı Süleymanpaşa ilçesi olarak değiştirilmiştir.

MEKÂNIN YENİDEN ÜRETİMİ, KENTSEL GİRİŞİMCİLİK VE YENİ KENT MERKEZLERİNDE SOSYOMEKÂNSAL AYRIŞMA: TEKİRDAĞ SÜLEYMANPAŞA ÖRNEĞİ

yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Formu geliştirmek için hem kent çalışmaları hem de Tekirdağ'a ilişkin literatür analiz edilmiştir. Sonrasında ön saha görüşmeleri ve gözlemler ekseninde bir mülakat formu hazırlanmıştır. Bu form üç farklı uzmanın görüşüne sunulmuş ve alınan geri bildirimlerden sonra pilot görüşmeler yapılmıştır. Pilot görüşmelerin sonrasında yarı yapılandırılmış mülakat formuna son hâli verilmiştir.

Mülakatlarda, aktörler; yerel yöneticiler, yatırımcı/esnaf, basın/akademisyenler, meslek örgütleri, kamu kurumları/siyasetçiler, sivil toplum kurumları, arazi sahipleri/emlak geliştiriciler olmak üzere yedi grupta sınıflandırılmıştır. Hemen her grupta kenti değişimine tanıklık eden ve bizatihi içerisinde yer alan kişilerle görüşülmeye çalışılmıştır. Kartopu örnekleme tekniği kullanılmış ve böylece birbiri hakkında fikir sahibi olan ve alanında birikimli katılımcılara erişim sağlanmıştır. Her bir katılımcıdan diğer katılımcılar hakkında bilgi alınmış, önerdikleri kişilerin iletişim bilgileri edinilerek katılımcılarla irtibat sağlanmıştır.

39 kişiyle yapılan derinlemesine mülakatlar betimsel olarak analiz edilmiştir. Görüşmelerin tamamı önce deşifre edilmiş ardından analiz safhasına geçilmiştir. Araştırma kapsamında belirlenen temalar ekseninde betimsel analiz gerçekleştirilmiştir.

2. MEKÂNIN ÜRETİMİ, KENTSEL GİRİŞİMCİLİK VE SOSYOMEKÂNSAL AYRIŞMA

Mekân, toplumsal ilişkilerin oluşumunda ve biçimlenmesinde son derece etkin olan bir faktördür. Modern zamanlarla birlikte eskinin yerini yeninin alması süreci hızlanmış ve mekânın yeninden üretimi ile toplumsal ilişkiler de hızla dönüşür olmuştur. Henri Lefebvre'ye göre modern mekânın üretimi kavramı, modern toplumunun ortaya çıkışını anlamamızı mümkün kılmaktadır. Çünkü üretim tarzı, bazı toplumsal ilişkilerle birlikte kendi mekânını ve zamanını örgütlemekte ve üretmektedir. Yeni bir mekân oluşturulurken, yeni üretim tarzı da önceden var olan mekânı sahiplenerek amaçlarına göre düzenlemektedir. Böylelikle modern mekân homojen, parçalı ve hiyerarşik hâle gelmektedir (Lefebvre, 2015: 26-28). Kapitalist üretim sistemi bir taraftan mekânı biçimlendirirken diğer taraftan modern toplumsal yaşamı örgütlemektedir. Nitekim David Harvey'e göre de kapitalizmin gelişebilmesi için öncelikle mekânın kapitalizme uygun olarak örgütlenmesi gerekmektedir (Harvey, 2013: 141). Kapitalizmin temel amacı sermayenin arttırılmasıdır. Sermayenin arttırılması ise yatırımlar ile mümkündür. Mekânsal üretim amacı ile oluşturulan yatırımlar bir taraftan kentsel mekânı cazip kılarken diğer taraftan kentin yeni yatırımlara açık olmasını sağlamaktadır.

Kapitalist üretim sisteminde kentsel mekân örgütlenirken değişim değeri kullanım değerinin önüne geçmektedir. Böylelikle mekân metalaşırken kapitalizm de kentin canlılığını ve farklılıklarını soyutlaştırmaktadır. Herhangi bir mekânın tarihsel değeri ancak mekân değişime konu olduğunda önemli olabilmektedir. Dolayısıyla kapitalizm kendi değerlerini empoze ederek somut mekânları tehdit etmekte ve birbirine benzer kılmaktadır (Şengül, 2001: 16).

Modern kapitalist sistemin kentsel yaşam üzerindeki etkilerinden birisi de “büyüme”dir. Nitekim L. Mumford'a göre kapitalist ekonominin bünyesinde, kentin büyüme yasası vardır. On dokuzuncu yüzyıldan beri kapitalist ekonomi bir taraftan kentlerin doğal güzelliklerinin geriye dönüş olmadan yıkılmasına neden olmakta diğer taraftan ise kentleri yeniden örgütlemekte ve genişletmektedir (Mumford, 2007: 527-528). Kurulan ve genişleyen her mekân kentlerin ekonomik, politik ve kültürel biçimlenmesini etkilemekte böylelikle kentler sürekli olarak değişim ve dönüşüm yaşamaktadırlar. Bu döngü kenti bitmeyen bir inşaat alanı haline getirmekte ve mahalleler, sokaklar, kent merkezleri farklı fonksiyonlarla yaşama

katılmaktadırlar (Keyder, 2000: 219). Kentsel mekânın cazibesinin arttırıldığı bu süreçte kentsel girişimcilik kavramının önemi artmaktadır. Özellikle yirminci yüzyılın son çeyreğinde kullanılmaya başlanan kentsel girişimcilikle yerel gelişimi ve iş büyümesini teşvik etmek amaçlanmaktadır.

Harvey'e göre kentsel girişimcilik konusunda yerel yönetimlere önemli roller düşmektedir. Çünkü yerel yönetimlerin kentsel mekânla ilgili karar almaya ilişkin sahip olduğu önemli yetkiler vardır ve bu yetkilerle birlikte kentsel yönetişimde "yönetimden girişimciliğe" doğru bir değişim yaşanmaktadır (Harvey, 1989). *Girişimci kent* için yerel yönetimin yanı sıra girişimci kültür, girişimci toplum, yenilikçi sosyal çevre, ağlar, stratejik ittifaklar, ortaklıklar da temel rol oynamaktadır (Jessop, 1997). Yerel yönetimlerin, kent için önemli olan bu faktörlerle beraber hareket etmesi kentsel mekânın yatırıma açık hâle getirilmesini kolaylaştırmaktadır. Harvey'e göre akademisyenler, iş adamları ve kanun yapıcılar "yenilikçi ve girişimci bir kent" in, kentlilerin daha iyi yaşam koşullarına sahip olmasını sağlayacağı konusunda hemfikirdirler. Özellikle yerel yönetimler, güvenli ve iyi bir yaşamın sunulduğu bir kentin oluşumu için yeni girişimlerin yaratılmasına direkt veya dolaylı olarak destek sunabilecek çeşitli roller oynamaktadırlar. Ayrıca yerel yönetimler hem kaynakları koruma sorumluluğunu hem de bu kaynaklara yönelik oluşabilecek tehditleri de devralmaktadırlar. Bunun yanı sıra yerel yönetimler, altyapı, konut, kültürel ve sosyal cazibe alanları oluşturma gibi konularda yetkili olmanın yanı sıra eski cazibe mekânlarını ekonomik aktivitenin yeni biçimleri olarak sunma konusunda da sorumluluğa sahiptirler. Çünkü kentsel ekonominin gelişimi ile üretim ve yatırımların artışı arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu noktada merkezi yönetimler de yerel yönetimlerin ekonomik alandaki girişimlerini özendirilmektedirler (Harvey, 1989: 4). Nitekim Bob Jessop da yapısal rekabetçilik ve ekonomik yeniden yapılanmanın desteklenmesi gibi konularda kentlerin rollerinin farklılaştığına işaret etmektedir. Jessop'a göre artık yerel ve bölgesel seviyede "girişimci kente", ulusal seviyede ise "rekabetçi devlete" vurgu yapılmaktadır. Sonuçta küresel rekabetçiliğin yaygınlaşması rekabetçi devletleri ve girişimci kentleri ön plana çıkarmaktadır. Küresel sistemde ön plana çıkmak isteyen kentler girişimci-rekabetçi devlet politikalarıyla ve çeşitli ekonomik, politik ve sosyo-kültürel anlatılarla yeniden inşa edilmektedirler (Jessop, 1997). Devletin kentsel girişimciliği destekleyen politikaları bir taraftan ülkede sermaye birikimi oluşumunu sağlarken diğer taraftan kentsel yapıların ve üretim tesislerinin kentin dışındaki yerleşimleri de kapsayan ölçekte yayılmasına ve geliştirilmesine yol açmaktadır.

Kentsel girişimcilik sonucunda hem eski mekânlar yenilenecek kullanılabilmekte hem de yeni mekânlar ekonomiye kazandırılabilir. Sonuçta kentsel girişimcilik, mekânı bitmeyen bir inşaat alanı hâline dönüştürürken hareketliliğe ve canlılığa da neden olmaktadır. Peter Hall'a göre kentlerin canlılığını anlamak için "yaratıcılık" kavramına odaklanmak gerekmektedir. Yaratıcılığa yönelen kentler adeta bir miknatis işlevi görmekte ve insanlar için çekici olmaktadır (Hall, 2006).

Girişimci kentler alt kentler üreterek büyümektedirler. Hatice Kurtuluş'a göre yeni bir mekânsal farklılaşma ve ayrışma biçimi yaratan alt kentlerin oluşumunda en önemli aktörlerden birisi kırsal araziye kentsel araziye dönüştüren "arazi geliştiriciler"dir. Araziyi geliştirenler spekülatif sermayeye sahip olanlar olabileceği gibi merkezi ve yerel kamu otoritesi de olabilmektedir (Kurtuluş, 2005a: 93). Arazi geliştirme yoluyla kenti girişime açmanın yollarından birisi de "soylulaştırma"dır. Soylulaştırma vasıtasıyla mekânın üretilmesi, eski kent içi alanda "yeni bir sınıfsal ve mekânsal ayrışmayı" beraberinde getirmektedir. Üst ve orta sınıf fiziksel olarak köhnemiş alana yönelik talepte bulunduğu için bu mülkler değerlendirilmektedir. Fiziksel olarak köhnemiş yerleşim birimlerindeki işçiler ve yoksullar yerlerinden edilerek onların bıraktığı bu mekânlara yatırım yapılmakta ve orta ve üst sınıfların talepleri doğrultusunda mekânsal üretim gerçekleştirilmektedir (Şen, 2005: 128-

**MEKÂNIN YENİDEN ÜRETİMİ, KENTSEL GİRİŞİMCİLİK VE YENİ KENT
MERKEZLERİNDE SOSYOMEKÂNSAL AYRIŞMA: TEKİRDAĞ SÜLEYMANPAŞA
ÖRNEĞİ**

129). Dolayısıyla gerek alt kentlerin oluşumu ve kentsel büyüme gerekse soylulaştırma yolu ile kentsel mekânda ayrışma ve farklılaşmanın derinleşmesi mümkün olabilmektedir.

Kentsel girişimcilikle sağlanan büyüme toplumsal eşitsizliği de beraberinde getirmektedir. R. Pahl'a göre kaynakları elinde bulunduran ve nasıl dağıtılacağına karar veren kent yöneticileri aldıkları karar ve yaptıkları eylemlerle kentteki eşitsizlik üzerinde önemli etkiye sahiptirler ve yapısal kısıtlamalardan bağımsız olarak hareket edebilmektedirler (Şengül, 2009: 32). Pahl, sosyal aktörlere işaret etmekte ve şehirde yaşayanların kaderinin güçlülerin kararlarıyla belirlendiğinin altını çizmektedir. Pahl'ın çalışmalarının yanı sıra, Rex ve Moore'un İngiltere'de yaptıkları araştırmalar da göstermektedir ki; kent kaynakları kent alanına eşit bir şekilde dağıtılmamaktadır. Bunun nedeni hem yerel yöneticilerin hem de diğer aktörlerin (planlamacılar, emlakçılar, mülk sahipleri, yerel iş sahipleri vs.) güç ilişkileri olarak gösterilmektedir (Thorns, 2010: 30-31). Kentsel kaynakların eşit bir şekilde dağıtılmaması "kentsel adalet" sorununu sürekli gündemde tutmaktadır. Kamu yararının sağlanması için yerel yöneticilerin ellerindeki kaynakları bu doğrultuda kullanması önem taşımaktadır.

Eşitsizlik kent mekânın fiziksel ve toplumsal görünümüne açıkça yansımaktadır. Küreselleşen kent mekânı eşitsiz ilişkilerle birlikte üretime, dağıtımına ve tüketime sahne olmaktadır (Keyder, 2000: 232). Küreselleşme, mekânsal üretimi de etkilemektedir. Küresel üretim ilişkilerinin kurulması ve farklılıkların tüketilmesi bazı mekânları önemli kılarken bazılarını ise önemsizleştirmektedir (Ercan, 1996: 65-66). Dolayısıyla küresel üretim ve tüketim ilişkilerine uygun olarak örgütlenen ve üretilen mekânlar ön plana çıkarken bu ilişkilerden yoksun mekânlar yeni yoksulluklara terk edilmekte ve kent içinde sosyomekânsal ayrışmanın görünümleri ortaya çıkmaktadır.

Mekânsal ayrışma kavramı olumsuz çağrışımlara sahip olmanın yanı sıra toplumun mekânsal işaretlerle bölündüğüne de işaret etmektedir. Lefebvre'ye göre "seçkin mekânlar, güzel semtler, kibarların gittiği yerler" davetsiz misafirlere karşı daha soyut işaret ve gösterenlerle korunmaktadır. Korunmayla ortaya çıkan yasaklama açıkça yapılmamakta, özel mülkiyet rejimi altında gerçekleşmektedir. Özel mülkiyet vasıtasıyla mekân, belli bir kesime tahsis edilmekte ve diğer kesimlere yasaklanmaktadır. Mekân ayrıca çalışma mekânlarına, boş vakit mekânlarına, gündüz ve gece mekânlarına da bölünmektedir (Lefebvre, 2015: 325).

Kurtuluş, mekânsal ayrışmayı neoliberal politikalarla birlikte değerlendirmekte ve kentsel ayrışma ile modern kent mitinin çöküşü arasında ilişki olduğunu ifade etmektedir. Kurtuluş'a göre modern kentsel planlama ile hem serbest piyasa ekonomisinin kurallarının uygulanabildiği hem de sınıfların birbirleri ile temas edebildikleri ve kamusal yararın ön plana çıkartıldığı bir planlama anlayışı oluşarak eşitsizlikler belli bir ölçüde katlanılabilir hâle getirilmiştir. Ancak günümüzde modern kentsel planlama miti çökmüş ve yerini neoliberalizmin siyasi söylemine ve politik uygulamalarına bırakmıştır (Kurtuluş, 2012: 53). Neoliberal politikalar 1990'lı yıllarda Batılı gelişmiş ülkelerde mekânsal ayrışmayı parlatmış ve kent içinde yeni kentler yaratmıştır. Bu kent içindeki kentler kapalı konutlar olarak nitelendirilmektedir. Güvenlik önlemleri, yüksek duvarları ve içinde yer alan her türlü hizmeti ile adeta kale kent görünümünde olan kapalı konutlar yüksek gelirli gruplara hizmet etmektedir. Diğer yandan kent bütününde alt yapı imkanlarından yoksun, geleneksel dokunun hâkim olduğu mahalleler ise bakımsızlığa terk edilmektedir (Şentürk, 2011). Bakımsızlığa terk edilen tarihi kent merkezlerindeki problemlerin çözümü "kentsel dönüşüm projeleri" uygulamalarında görülmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri uygulamada ya yenileme ya da koruma projeleri ile gerçekleştirilmektedir (Kiper, 2004: 16). Kurtuluş, kentsel dönüşümün "geniş ücretli sınıflar için özel yaşamı destekleyecek modern yaşam çevresi kurmanın ötesinde dar bir sosyal sınıfa kentsel ekonomik kaynakları ve varlıkları transfer edebilmek adına" gerçekleştirildiğini ileri sürmektedir. Kurtuluş'a göre kentsel dönüşüm vasıtasıyla kent

yoksullarının yaşadığı ekonomik değeri yüksek olan araziler varsıllara kolaylıkla açılabilir (Kurtuluş, 2012: 52). Dolayısıyla kentsel dönüşüm gibi uygulamalar sayesinde üretilen mekânlar bir taraftan homojenleştirmekte diğer yandan eski mekânların yerini tek biçimli yapılara bırakmasına neden olmaktadır. İnsanlar sıkışık, istiflenmiş bir biçimde türdeş yapılarda fiziksel olarak yakın ancak sosyal açıdan bir o kadar mesafeli ve yalıtılmış mekânlara hapsolmaktadır (Alptekin, 2014: 58-60).

3. TEKİRDAĞ SÜLEYMANPAŞA'DA MEKÂNSAL ÜRETİMİN TEZAHÜRÜ: YENİ KENT MERKEZİ

3.1. Tekirdağ Süleymanpaşa'nın Mekânsal Gelişimi

Tekirdağ Süleymanpaşa'nın mekânsal gelişimi incelendiğinde şehrin denize paralel biçimde uzanması ve tarihi kent merkezindeki eski konutların denize dik olarak konumlanması dikkat çekmektedir. Dikkati çeken diğer bir husus ise 1960'lı yıllarda sahil dolgu alanının oluşturulması ile birlikte denize dik olarak konumlanan bu konutların hemen önüne denize paralel çok katlı apartmanların yapılmasıdır. Bu durum yıllar içerisinde tarihi kent merkezindeki ahşap yapıların hemen bitişiğine inşa edilen sağlıklı, çarpık yapılarla kentin kaotik bir yapıya bürünmesinin başlangıcını oluşturmuştur. Ahşap mimarinin önemli ölçüde korunamaması ise kentin tarihi görünümünü neredeyse yok olma derecesine getirmiştir.

Kentin planlama tarihi incelendiğinde ise ilk imar planının 1949 yılında yapılmış olduğu görülmektedir. Bu plan 1958 yılında değiştirilerek yenilenmiş ve 1960 yılında, kent merkezini kapsayan, 1/500 ölçekli imar planları oluşturulmuştur. 1974-1978 ve 1980-1981 yıllarında, İller Bankası İmar Planlama Daire Başkanlığı tarafından geçmişteki planlama yeterli görülmemekle yeni imar planları yapılmıştır. Ayrıca, 1989, 1990, 1993 yıllarında ıslah imar planları hazırlanmış ve uygulanmıştır. 1998 yılında, kentin bütününe yönelik imar planlama çalışmalarına başlanmış ve 2001 yılında, 1/5.000 ölçekli Tekirdağ Nazım İmar Planı ile 1/1.000 ölçekli uygulama imar planları belediye meclisince onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Paşahoğlu, 2007: 18).

1960'lara kadar kentte 9 mahalle varken nüfusun 1970'li yıllardan itibaren hızla artmasıyla birlikte 2010 yılına gelindiğinde mahalle sayısı 16 olmuştur.

Tablo 1: Süleymanpaşa'da Yıllara Göre Nüfus Değişimi

Yıl	Nüfus
1970	56.499
2010	161.136
2016	191.864

Kaynak: TÜİK, 2017.

Namık Kemal Üniversitesi'nin 2006 yılında kurulması ve hızla gelişmesiyle öğrenci ve personel artışı yaşanmış ve bu durum konut talebini arttırmıştır. Kentte üniversitenin yanı sıra limanların varlığı (Asyaport ve Tekirdağ Limanı), hizmet sektörünün gelişmeye başlaması, İstanbul'un küresel bir kent olma yönündeki büyümesi ve Tekirdağ üzerindeki etkisi, sanayi bölgelerine yakınlık, büyükşehir belediyesi olma gibi etkenler kentin büyümesinin sürmesini sağlamaktadır.

3.2. Tekirdağ Süleymanpaşa'da Yeni Kent Merkezinin Üretimi, Kentsel Girişimcilik ve Sosyomekânsal Ayrışma

Tekirdağ Süleymanpaşa'nın büyümesi doğrultusunda 2001 yılında hazırlanan 1/5.000 ölçekli Tekirdağ Nazım İmar Planının yürürlüğe girmesi kentin gelişim seyrini çok yönlü olarak etkilemiştir. Araştırma bulguları ekseninde gelişim süreci değerlendirildiğinde

MEKÂNIN YENİDEN ÜRETİMİ, KENTSEL GİRİŞİMCİLİK VE YENİ KENT MERKEZLERİNDE SOSYOMEKÂNSAL AYRIŞMA: TEKİRDAĞ SÜLEYMANPAŞA ÖRNEĞİ

katılımcıların, 2001’de yapılan plandaki değişikliğin kent açısından önemli bir dönüm noktası olduğunu vurguladıkları ve bu tarihten sonra kentin çehresinin hızla değiştiğini ifade ettikleri görülmektedir.

“2001 yılında imar planı yenilendi, revizyonu yapıldı. Parçalanmıştı, açılmıştı, dağılmıştı. 2001 yılında toparlandı. Neyin nereye yerleşeceği o zaman belli oldu. Yeni kent merkezini de o plan önermişti, uygulanıyor şimdi. Eski kent merkezinin kapasitesi belli yani bu nüfus artışına yetmiyor. Tekirdağ’da sosyal ve teknik alt yapı yetersiz kalıyor, hepsinin bir kapasitesi var ve dağılması gerekiyor” (G27, Meslek Örgütü Yöneticisi, 2016).

Nitekim 2001’deki imar planı üzerinde 2009 yılında çalışmalar yapılmış ve Gündoğdu Mahallesi’nin İstanbul’a doğru uzanan kısmı yerel yönetim tarafından yeni kent merkezi olarak ilan edilmiştir. Kentlerin büyümesine ilişkin alınan böylesi kararlar kentleri yeniden örgütlemekte ve genişletmektedir (Mumford, 2007). Kentin genişlemesinde ve yeni bir kent merkezine ihtiyaç duyulmasında eski kent merkezinde oluşan problemlerin etkili olduğu görülmektedir. EKM yıllar içerisinde gerçekleşen çarpık yapılaşma sonucunda bir kentten beklenen yeşil alanlardan, parklardan, kaldırımlardan, meydanlardan, bulvarlardan ve geniş yollardan önemli ölçüde mahrum kalmıştır. Nitekim yapılan bir araştırmada “Hürriyet Mahallesi haricindeki tüm mahallelerde ana ulaşım aksları dışında kaldırım veya herhangi bir yaya yolu ayrımı bulunmadığı” sonucuna ulaşılmıştır (Saatçi, 2012: 139).

“2001 yılında o zamanki belediye bir planlama yapıyor. Yaklaşık 6.000 dekarlık bir alan ve burada yeni bir kent merkezi oluşturmuş ve o yeni kent merkezi belediyesi, valiliğiyle planlanıyor. Biz büyükşehir olduktan sonra ilk planladığımız belediye binasını yapmak ve bunu yaparken biz, 2001 yılında yapılan bu planlardaki kent merkezinde belediye alanı olan yeri seçtik. Sizin dediğiniz (EKM’de eksikliği hissedilen) yeşil alanlar, bulvarlar Süleymanpaşa’da düşünülen planlamada var” (G9, Yerel Yönetici, 2016).

EKM’deki mekânsal yoksunluklar, YKM’de konut tercihinin önemli nedenlerinden birisini oluşturmaktadır. Mülakat yapılan görüşmecilerin önemli bir kısmı EKM’nin halkın güvenli, çocuk parklı, havuzlu lüks konutlara ilişkin taleplerine karşılık veremediğini, yeni bir kent merkezi oluşturulması ile birlikte bu taleplerin karşılanabileceğini belirtmişlerdir.

“Şimdi Tekirdağ kent merkezinin gelişmesine imkân yok. Niye imkân yok? Kent merkezindeki arsaların en büyüğü 50 metrekare, şu çarşıdaki dükkanlara bakarsanız 20-25 metrekareyi geçmeyen dükkanlar var. Bu durumda imkân olmuyo. Herkes kendi mekânına sahip oluyo. Onun için değişmesi lazım, (EKM’de) çok kötü bir kentleşme oldu. Hükümet binasına defterdarlık ve adliyeyi koydular. Çok kötü oldu, orası zaten tarihi binadır. Hükümet binası, onun yanına iki tane kütle koydular. Berbat ettiler. İnşallah şimdi onlar çıkacakmış galiba” (G1, Yerel Yönetici, 2016).

Bu noktada görüşmecilerin eski komşuluk ve mahallelilik ilişkilerinin ortadan kaldırıldığı tek biçimli, kapalı güvenli konutları zaruri bir ihtiyaç olarak görmeleri ve bu çeşit yapıları benimsemeleri küresel kapitalist tüketim kalıplarının benimsendiğini göstermektedir.

“Amaç daha modern bir yaşama kavuşmak. Örneğin daha modern sitelerde yapılarda evdesiniz, çocuğunuz dışarıda parkta hatta havuzda oynayabilir, gidebilir. Şimdi sokaktaysa bi araba çarpar bişey olur onun için... (mahalle kavramının ölmesi) etkili çünkü tabi şimdi şu, o zaman biz de mahallede büyüdük ama böyle site tarzı yerler yoktu ama şimdi bu modern binalar yapınca insanlar bunu görünce bundan hoşlandılar ister istemez buralara kaymak istiyorlar” (G38, Arazi Sahibi/Emlak Geliştirici, 2016).

“Tekirdağ’ın gelişmesi lazım, modernleşmesi lazım, ticaretinin, ekonomisinin, şehrin kentsel dönüşümün vs. bir sürü şeyin olması lazım. Bunun olması için bazı riskleri de göze almak lazım. Bunun olması için de bazı yatırımları yapmak lazım. Siz eğer kapanırsanız, hiçbir şey

istemiyorum kabul etmiyorum, dersiniz o zaman yine eski o, Tekirköy havasıyla devam edersiniz” (G2, Yerel Yönetici, 2016).

Harvey, mekânsal üretimin gerçekleşmesinde sermayenin daha etkin olduğunu ileri sürerken, Pahl ise kentsel yöneticilerin önemli etkisi olduğunu ifade etmektedir (Thorns, 2010). Oysaki katılımcılar Hürriyet, Gündoğdu ve Değirmenaltı mahalleri yönünde gerçekleşen kentsel yayılmanın ve yeni kent merkezinin üretiminin doğallıkla kendiliğinden gerçekleştiğini düşünmektedirler. Ayrıca kentsel mekânın üretiminde neoliberal politikaların etkin olduğunu ifade eden Kurtuluş’un (2005a) görüşleri doğrultusunda arazi üzerinden rant sağlayacak kesimin YKM’nin oluşturulmasında bir etkisinin olup olmadığı sorgulandığında ise katılımcıların önemli bir kısmının arazi sahiplerinin herhangi bir rolü olmadığı yönünde kanaat bildirmişlerdir. Meslek örgütü yöneticisi olan bir katılımcı bu konuda şunları ifade etmiştir:

“Ya işte benim burada arazilerim var, şehri o tarafa (Hürriyet-Gündoğdu-Değirmenaltı mahallesine doğru) geliştireyim gibi bir şey yok. Siz Çanakkale istikametinde orada villalar yapsanız, rezidans yapsanız kim gider oturur? Ama öbür tarafta artık bir gelişmişlik olduğu için, tabi Tekirdağ’da speküle oluyor, üniversite bu tarafta olsaydı bu defa Çanakkale tarafına gelişirdi. Üniversitenin orada olmasıyla üniversite etrafına hep doldu bütün konutlar, sosyal yaşam, yeme, içme, gıda, alışveriş. Hepsi onun etrafında dolandı. Çünkü insan orda yani yirmibeşbin tane öğrenci girip çıkıyor. Bahsettiğiniz semtte de yirmibeşbin tane Tekirdağlı o bölgede yaşıyor. Yani kendi içerisinde Tekirdağ’ın neredeyse dörtte biri bu bölgede yaşıyor. Onun için de o bölge birden bire gelişti” (G31, Meslek Örgütü Yöneticisi, 2016).

Katılımcıların YKM’nin oluşmasını ve kentin (doğuya doğru) İstanbul yönünde büyümesini, İstanbul’a yakınlığın cazibesi, batıda gelişme alanlarının sınırlılığı, EKM’nin yeni yerleşim talebini taşımaktaki sınırlılığı, kamu arazilerinin çoğunun ve üniversitenin doğu yönünde yer alması gibi nedenlerde gördükleri tespit edilmiştir.

“İstanbul’un doymuşluğu, önceden Tekirdağ, İstanbul’un arka bahçesi deniliyordu. Bu tabir tabi pek hoşumuza gitmiyor ama şimdi artık Tekirdağ İstanbul’un bir ilçesi gibi ilgi görüyor, onu söyleyebilirim. Zaten yatırımlardan, İstanbul merkezdeki fabrikaların bu bölgeye taşınması, merkezdeki tüm fabrikalar şehir dışına çıkarılmak zorunda kalınca o fabrikaların hepsi bizim bölgemize geldi. Yani şehir İstanbul’un itici gücüyle birlikte son 10 yılda ciddi değişime uğradı” (G23, Meslek Örgütü Yöneticisi, 2016).

“...bu şehir büyüyecekti yani orası (EKM) hiçbir şekilde ihtiyacı karşılayacak büyüklükte değildi, nereye el atsan tarihi dokuya değecektin, o da olmaz, Hürriyet Mahallesi planlanmadı... kamunun bilinçli bir yerleşimi değil, yani zorunluluktan kaynaklanan bir şey” (G22, Akademisyen, 2016).

“Ya bu ihtiyaçtan doğan bir şey yani Tekirdağ’da Gündoğdu-Hürriyet mahallesi. Zaten başka gidebileceğin bir yer yok imara açılan. Boş arazi burası var. Hala belediye belki biraz daha hızlı çalışsa daha da büyüyecek. Altyapı olmadığı için büyüemiyor. Yollar falan bitse belki daha hızlı büyüyecek” (G34, Kamu Kurumu Yöneticisi, 2016).

Katılımcılar, YKM’deki gelişmelerle birlikte EKM’de yaşayan sakinlerin dezavantajlı konuma düşmemesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Yerel yöneticilik yapan görüşmeci bu konu hakkındaki düşüncelerini şöyle belirtmiştir:

“Burada yaşanabilir kent oluşturabilir. Bir tarafta eski kenti, eski değerleri korurken bir taraftan da gelişen ve büyüyen nüfusa paralel yeni odaklar oluşturmak lazım. Ama bunun eskiye de etkisini hesaplayarak götürmek lazım” (G4, Yerel Yönetici, 2016).

Ancak 2001’den sonra gelişen YKM ile birlikte EKM’deki sakinlerin eşitsiz bir konuma getirildiği görülmektedir. Bu noktada Süleymanpaşa’da mekânsal eşitsizliğe neden olan hususlardan birisi kentin lise seviyesindeki okullarının YKM’de toplanmasıdır. Kent merkezindeki liselerin bir kısmının 2012’den sonra YKM’ye taşınmış olması nedeniyle kısıtlı

MEKÂNIN YENİDEN ÜRETİMİ, KENTSEL GİRİŞİMCİLİK VE YENİ KENT MERKEZLERİNDE SOSYOMEKÂNSAL AYRIŞMA: TEKİRDAĞ SÜLEYMANPAŞA ÖRNEĞİ

bir alandaki lise sayısı yediye yükselmiştir. Oysa ki EKM’de oldukça geniş bir alanda toplam dört lise (bunların üç tanesi meslek lisesidir) yer almaktadır. Ayrıca özel okulların neredeyse tamamı YKM içinde yer almaktadır. Hürriyet, Gündoğdu ve Değirmenaltı Mahallesi’nde ikamet edenlerin çocukları bu okullara daha kolay bir şekilde ulaşabilirken, EKM’de ikamet edenlerin çocukları ise uzaklık nedeni ile ulaşım araçları vasıtasıyla okullarına gitmek durumunda kalmaktadırlar. Ayrıca okulların önemli bir kısmının Hürriyet mahallesinde toplanmış olması, kentin gelecekteki gelişimi açısından nüfus yoğunluğunu arttıracak bir müdahale olarak değerlendirilmektedir (Özyavuz, 2011: 72). YKM’de yalnızca şehrin lise eğitimi veren kurumlarının çoğunluğu değil aynı zamanda Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Kadastro Müdürlüğü, Tarım ve Köy İşleri İlçe Müdürlüğü, Trakya Kalkınma Ajansı, Vergi Dairesi Başkanlığı, Üniversite ve Üniversite Hastanesi, Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi gibi kurumlar da yer almaktadır. Kentteki diğer kamu binalarının (müftülük, valilik, devlet hastanesi vb.) da yakın zamanda YKM’de yer alacağı vurgulanmaktadır.

“Tekirdağ merkez, Süleymanpaşa’nın yeni bir yerleşim yeri oluşturulması nedeniyle 18 Mart uygulaması yapıldı kentin doğu bölgesinde... Okul alanları oluşturuldu, hastaneler o tarafa kayıyor, işte yaklaşık iki hafta içinde yanılmıyorsam Büyükşehir Belediyesinin binasının temel atımı yapılacak. Büyükşehir Belediyesi de yaklaşık iki yıl içinde en geç o bölgeye taşınmış olacak. Doğal olarak orada bir rant oluşuyor. Bu rantı o yöredeki insanlara değil örneğin; kentin kuzeyinde ve batısında yaşayan insanlara da adil bir şekilde pay etmek, dağıtımını sağlamak kenti yönetenlere düşüyor. Örneğin okulları kentin doğu istikametinde yapıyorlarsa, bir başka kamu kurumlarını, bir başka rant oluşturacak mekanları da farklı yönlerdeki yerlerde yapmak gerekir ki, kentin o bölgesinde yaşayan insanların da bu oluşan ranttan istifade etmesini sağlamak gerektiğini düşünüyorum. Ama maalesef bu konuda pek kafa yordüğümüzü düşünmüyorum. Bu doğal akışına bırakmış gibiyiz bir anlamda. Aslında böyle olmamalı diye düşünüyorum” (G8, Yerel Yönetici, 2016).

Kamu kurumlarının yanı sıra bankaların, eğlence yerlerinin ve yiyecek içecek işletmelerinin sayısının da hızla arttığı ve büyükşehir belediye binasının da yapılmaya başlandığı YKM ile Süleymanpaşa’nın Tekirdağ’daki diğer yerleşim birimlerinin, (özellikle sanayiyle büyüyen ilçelerin) hizmet ihtiyacının giderileceği modern bir merkez olarak konumlandırılması amaçlanmaktadır. Yerel yönetimde görev yapan görüşmecilerden birisi bu konuya ilişkin şunları ifade etmektedir:

“... İnşallah belediye hizmet binamız da orada (YKM’de) konuşlandığı zaman orada yeni bir kent merkezi ve cazibe alanı oluşturacağız. Modernleşmeyi harekete geçireceğiz” (G9, Yerel Yönetici, 2016).

Bu cümleleri ifade eden yerel yönetici YKM ile birlikte modernleşmenin sağlanacağına inanmaktadır. Dolayısıyla Süleymanpaşa’da kapitalist üretim sistemi bir taraftan mekânı biçimlendirirken diğer taraftan modern toplumsal yaşamı örgütlemektedir. Böylelikle Harvey’nin (1989) ifadesiyle kentsel mekân yeni yatırımlara imkân vermekte ve cazip mekânların üretilmesi amaçlanmaktadır. Yerel yönetimde “yönetimden girişimciliğe” doğru yaşanan değişim dikkate alındığında, yeni kent merkezinin üretimi ve hizmet merkezi olarak konumlandırılması özellikle yerel yönetimin etkin olduğu bir *kentsel girişimcilik* örneği sunmaktadır. Nitekim 1/25.000 ölçekli Tekirdağ İl Çevre Düzeni Planı (2015) incelendiğinde de Tekirdağ il merkezi olan Süleymanpaşa’nın hizmet merkezi olarak konumlandırıldığı görülmektedir. Planda YKM hizmet ihtiyacının giderileceği bir merkez olarak üretilirken EKM ise turistik bir merkez olarak yeniden üretime sahne olmaktadır.

“Tekirdağ merkezin, tamamen ticaret ve kültür merkezi olması lazım ve devlet kuruluşlarının yeni planlanan yerlere taşınıp buranın (EKM) sabah yedi, akşam yedi arasında trafiğe tamamen kapatılması, tamamen ticaret ve kültür merkezi olması lazım” (G25, Meslek Örgütü Yöneticisi, 2016).

Bu amaçla EKM’de yer alan bakımsız/sağlıksız binalar yıkılmakta böylelikle tarihi yapılar ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca eski ahşap konutlar da restore edilmektedir. Ancak katılımcıların önemli bir kısmı EKM’deki yıkımların ve tarihi yapılara yönelik oluşmaya başlayan ilginin EKM’nin cazip hâle gelmesi için yeterli olmadığını düşünmektedirler. EKM soylulaştırmanın bir örneği olabilir mi diye sorgulandığında ise emlak geliştirici olan bir katılımcı bunun kısa vadede pek mümkün olmadığını şu cümlelerle özetlemektedir:

“Zaten şu an sıkıntımız bu bizim (eski kent merkezinin değer kaybetmesi). Şehir merkezindeki evlerin fiyatı 50-60 bin. Çünkü evler çok eski, okullara çok uzak artık. Hürriyet mahallesinde her şey biraz daha iyi. Durumu iyi olan insanlar oraya gitti. Öyle olunca şehir merkezindeki fiyatlar düştü, daha da aşağı ineceğini düşünüyorum” (G39, Emlak Geliştirici, 2016).

YKM’nin cazibesi ve EKM’deki yapıların beklentileri karşılayamaması nedeni ile EKM’de yüksek gelirli kesimin konut talebi oluşmamakta ve bu durum arazi ve konut fiyatlarında önemli farklılıklara yol açmaktadır.

“Şehrin içine girdiğinizde, eskiden kentler çok şeymiş, yani caddeler çok dar, sıkışık. Ama onu daha da sıkıştırarak küçük küçük yetmişli yıllarda yapılmış binalarla doldurmuşlar. Tarihi kent merkezini o şekilde bırakıp genişletmek yerine, tarihi kent merkezi içine sıkıştırmışlar sağlıksız konutlarla. Bugün bi deprem olsa, yani hepsi yıkılacak. Bu da toplumsal yapıyla ilgili. Bunu toplum reddetmemiş, irdelememiş gelişmesini istememiş, bu olmuş biraz. Toplum reddetmeliydi” (G38, Arazi Sahibi/Emlak Geliştirici, 2016).

“Şimdi bakın öncelikle bizim ülkemiz bir nevi deprem kuşağında komple. Öncelikle yerleşimlerin, eski binaların yıllar evvel hiçbir müdahale, hiçbir kontrol mekanizması olmadan yapıldığını ve bu binaların hiçbirinin sağlam olmadığını hepimiz biliyoruz ve bu bölgelerdeki binalar artık o kadar iç içe, o kadar sıkışık bir vaziyette ki, bu binaların etrafında aracımızı dahi park edemiyorsunuz. Ne bileyim bazı sokaklara Allah korusun bir yangın çıksa itfaiyenin girip müdahale etmesi bile imkânsız, mevcut yerel yönetimlerin önce bunlara bir çare bulması lazım” (G36, Sivil Toplum Kurumu Yöneticisi, 2016).

EKM ile YKM arasında oluşan bir diğer önemli mekânsal eşitsizlik EKM’ye kimliğini veren yapıların zamanla YKM’de yer almaya başlayacak olmasıdır. Bir kentte “kentin tacı” olarak tanımlanan valilik binası, belediye binası gibi yapıların belli bir yerde konumlanması hem kentin diğer yerleşim alanlarının daha durağan bir görünüme sahip olmasına hem de anıtsal binalardan yoksun kalmasına neden olmaktadır (Paşalıoğlu, 2007: 26). EKM’nin yakın bir gelecekte pek çok anıtsal yapıdan bu noktada mahrum kalacağı görülmektedir. Nitekim katılımcılar da bu durumun, kentte hem eşitsiz hem de ayrıştırıcı sonuçlar yarattığını ifade etmektedirler. Ayrıca kentin kimliğinin oluşmasında tarihi yapıların önemli rolü vardır. Katılımcılar EKM’de tarihi yapıların yıllar içerisinde korunamamasını kentin kimliği açısından kayıp olarak değerlendirmektedir. Aynı zamanda mimar olan katılımcılardan birisi bu konuda şunları ifade etmektedir:

“Burada hani Osmanlı dönemine ait hatta Türkiye’de örneği görülmeyen ahşap evler var. Çok spesifik olabilecek geleneksel mimarisi var. Fakat tabii bunlar çok hızlı bir şekilde yok ediliyor. Hatta başıboş bırakılmış. Hani nasıl olsa yıkılacak şekilde. Halbuki çok küçük bir destekle ayakta kalmaları sağlanabilir” (G21, Akademisyen, 2016).

YKM’nin üretimi ile birlikte EKM’de çöküntü yaşanır mı sorusuna çoğu katılımcı çöküntünün yaşanabileceği yanıtını vermiştir. Akademisyen olan görüşmecilerden birisi bu konu hakkında şu görüşleri ifade etmiştir:

“Kesin bir çöküntü oluşturur her şeyiyle çöküntü. Hani şu anda bir hareketlilik var denebilir, periferiden merkeze doğru hareketi artırır, köylerden tutun işte ilçelerden yavaş yavaş yeniye doğru lükse doğru, hele Türk Milleti’nin özelliği bu, daha feraha daha yeniye doğru hareket eder. O boş olan yerlere onun yerine periferiden gelen veya daha az sosyoekonomik düzey

MEKÂNIN YENİDEN ÜRETİMİ, KENTSEL GİRİŞİMCİLİK VE YENİ KENT MERKEZLERİNDE SOSYOMEKÂNSAL AYRIŞMA: TEKİRDAĞ SÜLEYMANPAŞA ÖRNEĞİ

yerleşimi olacağı için oradaki hayat çok kısa sürede değişir, yani siz çok nezih diye gördüğünüz şehirlerde aynı mahallelere belki 10 yıl sonra gidemezsiniz, oralardaki değişim sıkıntı yaratır” (G20, Akademisyen, 2016).

EKM’de, konutların sağlıksız ve depreme dayanıksız olması, binaların iç içe olması gibi faktörler çöküntü ihtimalini arttıran nedenler olarak ön plana çıkmakta ve yeni bir kent merkezi oluşumunu haklılaştırarak meşrulaştırmaktadır. Kentsel dönüşüm de bu noktada katılımcıların vurguladıkları diğer bir husus olmaktadır.

“Çöküntü oluşmaz da, kentsel dönüşüm ilerde gerekli olur. Kent merkezinde çok küçük arsa payları olan konutlar var; 80 metrekare, 50 metrekare, 120 metrekare yan yana dip dibe evler falan, bir bakıyorsunuz bir tane ada görüyorsunuz, o adayı toplasanız 1 dönüm. Ama içinde var sekiz tane on tane, onbeş tane ev, biri iki kat, biri dört kat, biri üç kat, biz bunları biliyoruz ama zamanında yapılmış kırk senelik 30 senelik değil, 50 sene, 70 sene evvelden hatta bazı daha da eski olanlar var. Şimdi bütün bunların alınıp orda tertemiz hale getirilip tek bir tane binanın ortaya çıkartılıp orda 5 metre olan yolların da 15-20 metrelere çıkartılması, iki tane ağaç dikilmesi, bir tane çocuk parkının yapılması vesaire lazım, bunlar kaçınılmaz bir şekilde önümüzdeki dönemde bu kent merkezinde ortaya çıkacak” (G3, Yerel Yönetici, 2016).

Kentteki karmaşanın ve plansızlığın önüne geçebilmek için il merkezinde hem kamulaştırmalar yapılmakta, hem de *kentsel dönüşüm master planı* oluşturulmaktadır. Mekânsal üretimin önemli sonuçlarından birisi tam da bu noktada oluşmaktadır. Çünkü EKM’nin sahip olduğu fonksiyonların, YKM’ye verilmesi sonrasında EKM’de ikamet edenler ile YKM’de ikamet edenler arasında mekânsal ayrışmanın görünümüleri açığa çıkmaktadır. Öncelikle YKM’nin tercih edilmesi yalnızca güvenli konut veya kamusal mekânlara yakın olma ihtiyacı açısından değil aynı zamanda belirli sınıfların kültürel sermayelerinin ifade edilmesini de sağlamaktadır. Ayrıca YKM gibi merkezlerin oluşturulması neoliberal politikalar ve küresel akışlarla ilintili olarak hem inşaat sektörünü canlandırmakta hem de birbirinin benzeri olan konutlar yükselen sınıfların bir göstergesi olmaktadır. Kapalı konutlar yükselen sınıfların bir göstergesi olarak bu sınıfı kentin diğer sakinlerinden ayırmaktadır (Kurtuluş, 2005b: 163-164). Kapalı konutlar vasıtasıyla farklılaşmış toplumsal kesimler bir araya gelmeden aynı kentte yaşayabilmektedir. Bu noktada kapalı konutları küresel tüketim alışkanlıkları ile ilişkilendiren bir katılımcı görüşlerini şöyle belirtmiştir:

“(Kapalı yerleşmeler) Bu bence insanın tamamen kendine olan güveni kaybetmesidir. Bırakın eşine dostuna, kendine dair, aile bireylerine dair güven kaybetmesi bu sitelerde yaşamayı getirir. Bu tabii ki küresel değişimin, gelişmek, hiç demiyorum kesinlikle küresel büyüme, küresel değişimin etkisi. Büyümek ve gelişmek çok farklı, büyüebilirsiniz ama gelişmek ayrı” (G20, Akademisyen, 2016).

Dolayısıyla araştırma bulguları değerlendirildiğinde YKM ile şehrin önemli miktarda nüfusunun yer aldığı hareketli bir kent merkezi üretilirken eski bakımsız yapılarla ve plansızlıkla öne çıkan EKM ise canlılığını yitirmekte ve giderek bir çöküntü alanına dönüşme riski taşımaktadır. Böylelikle Lefebvre’nin (2015) ifade ettiği gibi zengin mekânları ile yoksul mekânları birbirinden özel mülkiyet rejimi altında ayrışmakta, kentsel mekân parçalanmakta ve hiyerarşik bir yapıya dönüşmektedir.

4. SONUÇ YERİNE

Tekirdağ Süleymanpaşa’nın eski kent merkezinin sağlıklı ve modern yapılardan, bulvarlardan, kaldırımlardan, park ve bahçelerden, meydanlardan önemli ölçüde yoksun olması, sosyomekânsal sorunların aşılabilmesi, değişim ve dönüşümün çok yavaş seyretmesi ve nüfusun hızla artması nedeniyle 2001 yılında, şehrin İstanbul yönündeki Hürriyet Mahallesi, Gündoğdu Mahallesi ve Değirmenaltı mahallesini kapsayan geniş bir bölge yeni

kent merkezi olarak öngörölmüş ve imara açılmıştır. Yeni kent merkezi böylelikle kentsel girişimciliğin bir sonucu olarak yerel gelişimi ve iş büyümesini teşvik etmiş, mekânsal üretimin bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle İstanbul'a yakın bölgenin tercih edilmesi sermayenin hızlı karşılık bulması açısından önemlidir. Kentsel girişimcilerin ve ilgili aktörlerin mekânın üretiminde sermaye eksenini merkeze aldıkları söylenebilir.

Yeni kent merkezi, sosyal donatılarıyla, güvenli kapalı konutlarıyla gerek eski kent merkezindeki sakinleri, gerekse şehre yeni göç eden nüfusu kendisine çekmekte ve yoğun ilgi gösterilen bir yerleşim birimi olmaktadır. Şehrin üst/orta gelirli ailelerinin tercih ettiği yeni kent merkezinde, Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi'nin yeni binasıyla birlikte ildeki kamu binalarının önemli bir kısmının birkaç yıl içinde yer alacak olması, bölgenin cazibesini daha da arttırmaktadır. Bu durum kira, konut ve arsa fiyatlarına yüksek fiyat olarak yansımakta ve düşük gelirli kesimleri yeni kent merkezinin dışında tutmaktadır. Yeni kent merkezinde emlak gelişimi yüksek fiyatlar oluştururken, eski kent merkezinde konut fiyatları ve kira gelirleri azalmakta ve bu durum eski kent merkezinin düşük gelirli vatandaşların tercih ettiği bir mekân hâline gelmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla Lefebvre'nin (2015) modern mekânsal üretimin sonuçlarına ilişkin değerlendirmesinin Süleymanpaşa'daki yeni kent merkezinin üretiminde söz konusu olduğu görölmektedir. Yani kent açıkça belli kesimlerin belli mekânlarda yer tuttuğu bir görünüm sergilemekte, modern kapitalist üretim ilişkileri ve tüketim alışkanlıkları ortaya çıkmaktadır. Kapitalist üretim sistemi mekânı biçimlendirirken modern toplumsal yaşamı da dönüştürmektedir (Harvey, 2013).

Katılımcılardan bir kısmı önlem alınmadığı takdirde eski kent merkezi ve civarında çöküntü oluşabileceğini belirtmektedirler. Yeni kent merkezi modernitenin kentteki en belirgin göstergesi olurken katılımcılar mekânsal üretimi doğal bir süreç olarak görmektedirler. Bu durum aktörlerin modern yaşam biçimini içselleştirdiklerini, yeni kent merkezi ile birlikte oluşan mekânsal ayrışma ve eşitsizlik üzerinde çok fazla durmadıklarını göstermektedir. Ayrıca Tekirdağ'ın özellikle sanayiyle gelişen ilçelerindeki hizmet ihtiyacının Süleymanpaşa'da oluşturulan yeni bir kent merkezi ile giderilmesinin amaçlandığı görölmektedir.

Tekirdağ Süleymanpaşa'da yeni kent merkezi ile birlikte oluşan mekânsal üretiminin temel amaçlarının şunlar olduğu saptanmıştır: Kenti modernleştirmek, yeni cazibe alanı oluşturmak (kentsel girişimcilik ve mekânın üretimi), yerel siyasetin varlığını hissettirmek, Tekirdağ'ın diğer ilçelerinin kurumsal ve sosyokültürel ihtiyaçlarını karşılamak. Sonuçta yeni kent merkezinin modern tüketim kalıplarının kentsel mekânda yer etmesine ve mekânsal ayrışmanın ve eşitsizliğin belirginleşmesine neden olduğu ifade edilebilir. Metropole yakın bir alanda konumlanan Tekirdağ'ın yeni kent merkezinde yaşanan mekânsal ve toplumsal değişimler, bu türden kentlerdeki kentsel müdahalelerin daha yakından izlenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

- Alptekin, M.Y. (2014). Şehirden Kente Mekânsal Dönüşüm, *Doğu Batı Dergisi*, 67, 85-107.
- Aydın, Ş. (2016). Küresel Kent Olma Sürecinde İstanbul'un Çeperinde Büyüme Odaklı Müdahaleler: Tekirdağ Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ercan, F. (1996). Kriz ve Yeniden Yapılanma Sürecinde Dünya Kentleri ve Uluslararası Kentler: İstanbul, *Toplum ve Bilim*, 71, 61-96.
- Hall, P. (2006). Why Some Cities Flourish While Others Languish, *Un-Habitat*, London, *Eartscan*, 15-17.

**MEKÂNIN YENİDEN ÜRETİMİ, KENTSEL GİRİŞİMCİLİK VE YENİ KENT
MERKEZLERİNDE SOSYOMEKÂNSAL AYRIŞMA: TEKİRDAĞ SÜLEYMANPAŞA
ÖRNEĞİ**

- Harvey, D. (1989). From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism, *Geografiska Annaler*, 71(1), 3-17.
- Harvey, D. (2013). *Paris, Modernitenin Başkenti*. (Çev. B. Kılınçer). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Jessop, B. (1997). The Entrepreneurial City: Re Imaging Localities, Redesigning Economic Governance, or Restructuring Capital. In N. Jewson and S. MacGregor (Eds.), *Realising Cities: New Spatial Divisions and Social Transformation* (pp. 28-41), London, Routledge.
- Keyder, Ç. (2000). İki Semtın Hikayesi. Ç. Keyder (Derl), *İstanbul Küresel İle Yerel Arasında* (s. 206-221), İstanbul, Metis Yayınları.
- Kiper, P. (2004). Küreselleşme Sürecinde Kentlerimize Giren Yeni Tüketim Mekânları ve Yitirilen Kent Kimlikleri, *Planlama*, 30, 14-18.
- Kurtuluş, H. (2005a). Bir Ütopya Olarak Bahçeşehir, H. Kurtuluş (Yay. Hazl.), *İstanbul'da Kentsel Ayrışma* (s. 77-126), İstanbul, Bağlam Yayınları.
- Kurtuluş, H. (2005b). İstanbul'da Kapalı Yerleşmeler: Beykoz Konakları Örneği, H. Kurtuluş (Yay. Hazl.), *İstanbul'da Kentsel Ayrışma* (s. 161-186), İstanbul, Bağlam Yayınları.
- Kurtuluş, H. (2012). Kentsel Dönüşüme Modern Kent Mitinin Çöküşü Çerçevesinden Bakmak, *Planlama*, 53, 49-54.
- Lefebvre, H. (2015). *Mekânın Üretimi*. (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Mumford, L. (2007). *Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*. (Çev. G. Koca ve T. Tosun), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Özyavuz, M. (2011). Tekirdağ Kent Merkezinin Zamansal Değişiminin Uzaktan Algılama ile İncelenmesi, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 65-73.
- Paşalıoğlu, T. Ö. (2007). *Kentsel Alanlarda Görsel Kirlilik: Tekirdağ Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Saatçı, A. (2012). Sürdürülebilir Kentsel Çevrenin Kentsel Politikalar ve Yerel Yönetimlerle İlişkili Olarak Tekirdağ İli Örneğinde İrdelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü/Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Gebze.
- Şen, B. (2005). Soylulaştırma: Kentsel Mekânda Yeni Bir Ayrışma Biçimi, H. Kurtuluş (Yay. Hazl.), *İstanbul'da Kentsel Ayrışma* (s. 127-159), İstanbul, Bağlam Yayınları.
- Şengül, H. T. (2001). Sınıf Mücadelesi ve Kent Mekânı, *Praksis*, 2, 9-31.
- Şengül, H. T. (2009). *Kentsel Çelişki ve Siyaset*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Şentürk, M. (2011). Yenilemeye Karşı Sıhhileştirme: Fener-Balat-Ayvansaray'da Kentsel Müdahalelere Yaklaşımlar, *Sosyoloji Dergisi*, 3(22), 395-422.
- Thorns, D. C. (2010). Kentlerin Dönüşümü: Kent Teorisi ve Kentsel Yaşam. (Çev. E. Nal ve H. Nal). İstanbul: Soyak Yayınları.
- Tekirdağ İl Çevre Düzeni Planı. (2015). 1/25.000 Ölçekli Tekirdağ İl Çevre Düzeni Planı, Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, Tekirdağ.
- TÜİK. (2017). İl ve İlçe Nüfusları, ADNKS, Nüfus ve Demografi, www.tuik.gov.tr.